

УДК 069(477): 908(745.52) «18»

В.І. Старченко
О.С. Сулима

СХІДНІ НАВІЮВАННЯ

У статті аналізуються вибійчані хустки XIX ст. зі східними орнаментальними мотивами, які зберігаються у фондах Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. Наведений науковий опис предметів групи зберігання «Тканини» підгрупи «Головні убори».

Ключові слова: головний убір, хустка, східні орнаменти, вибійка, Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського.

У останні зимові дні 2018 р. у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського відбулося відкриття виставки «Дивовижний Схід: мистецькі й історичні реліквії XVIII–XX ст. з народознавчих колекцій музею». Підготовка вимагала всебічного вивчення наявних у музейній колекції предметів, пов'язаних із неповторним Східним регіоном. Поміж розділів «Старожитності з Японії та Китаю», «Японське і китайське графічне мистецтво», «Раритети з Персії та Індії» окреме місце було відведене мистецьким зразкам, які несуть на собі відбиток східних впливів у європейській культурі XIX–XX ст. Адже художні надбання Сходу були і залишаються постійним джерелом запозичень та інтерпретацій для європейської цивілізації. Поміж різноманітних музейних предметів увагу авторів привернули хустки, оздоблені пишними візерунками з мигдалеподібними фігурами. Кольорова гама та складний орнаментальний сюжет заворожують, перетворюючи цей елемент одягу на завершений мистецький твір з високим рівнем атрактивності.

На сьогодні розвідки, присвячені вивченню жіночих хусток у колекціях різних музеїв та заповідників України і Росії, опублікували співробітники цих закладів, наприклад, В. Буличова (Харківський історичний музей) [1], О. Поманицька (Художньо-меморіальний музей І.Ю. Рєпіна) [2], Н. Толстухіна та Т. Полосинова (Сергієво-Посадський державний історико-художній музей-заповідник) [3], Є. Антипіна (Володимиро-Суздальський музей-заповідник) [4], Н. Красильникова (Кирило-Білозірський історико-архітектурний та художній музей-заповідник) [5] тощо. Зазначені вище дослідження містять підсумки з систематизації та каталогізації за різними ознаками жіночого головного вбрання, загальний аналіз фондкових колекцій окремих музейних закладів.

Цінний історичний та фактологічний матеріал вирізняє фундаментальні дослідження мистецтвознавців та етнографів останньої третини XX – початку XXI ст.: А. Заволокіної, О. Косміної [6], Т. Ніколаєвої [7], Г. Стельмашук [8] та ін. Монографії зазначених вище авторів містять посилання на музейні колекції, у тому числі Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, однак лише в загальних рисах характеризують предмет нашої розвідки. Отже, актуальним залишається потреба введення до наукового обігу результатів вивчення колекційної збірки

хусток, що зберігаються у фондах Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (далі – ПКМВК).

Автори ставлять за мету визначити виробників, уточнити датування та проаналізувати художні особливості жіночих хусток зі східними мотивами із зібрання ПКМВК. Реалізація сформованої мети потребує вивчення наявних на виробках клейм, з'ясування ознак східних запозичень у декорі подібних предметів. У підсумку – укладання уніфікованого паспорту на музейний предмет групи зберігання «Тканини», підгрупи «Головні убори».

Головний убір, як важлива складова традиційного народного костюму, окрім захисної, практичної, знакової та оберегової функцій мав естетичне значення і виконував роль завершального елемента загального ансамблю українського національного одягу.

В Україні жінки залюбки носили таке вбрання голови, яке у XIX – на початку XX ст. мало загальні назви «хустка», «платок», іноді «шаль». Різними були способи їх пов'язування, які частково наслідували прийоми пов'язування наміток [7, с. 100]. Хустки, шалі, а згодом і шарфи використовувалися не лише як покрив голови, але й для захисту шиї та плечей [9, с. 666]. На початку XX ст. відомий український вчений Ф. Вовк у своїй етнографічній розвідці відзначав: «Кольорові хустки – нововведення і на півдні України замінили собою стародавній білий головний убір у вигляді намітки або обруса... процес заміни відбувається на наших очах» [10, с. 557]. Про явище витіснення домотканих виробів фабричними згадував і етнограф М. Степовий: «... тепер же все необхідне селянину пропонують у достатній кількості і різноманітності фабрики; ... тепер же немає ні одного маленького містечка, ... де не було сучасних «кравців» під час ярмарок і базарів...» [11, с. 273].

Щорічно у визначених місцях відбувалися ярмарки, де обов'язково були ряди з «красними товарами» – бавовняними, вовняними, шовковими, суконними, лляними і конопляними виробами українських та російських мануфактур [12, с. 161]. Для цього виду краму необхідні були дві головні ярмарки на рік, зимова для літніх речей і навпаки. Таким місцем торгівлі був Іллінський ярмарок у Полтаві, де масово підприємці представляли фабричні суконні та вовняні тканини. Сюди спродати бавовняні, шовкові, вовняні та лляні вироби прибували мануфактурники з Московської, Володимирської і Костромської губерній [12, с. 18, 25]. Таким чином, місцеві жителі та гості могли збагати та урізноманітнити свій гардероб.

Колекція головних уборів ПКМВК почала формуватися від початку його діяльності як Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства, відкритого у 1891 р. Уже тоді було визначено, що у «фокус» закладу повинні «сходитися найрізноманітніші природничо-історичні відомості про край» [13, с. 6]. Збиральницька робота співробітників музейного закладу відзначалася плідністю та різноманітністю. Завідувач історико-етнографічного відділу в 1906–1924 рр. К.В. Мощенко (1876–1963) систематично здійснював експедиції в села краю з

метою пошуку експонатів для поповнення етнозбірки музею. Колектором етно-мистецьких колекцій був і відомий етнограф та археолог І.А. Зарецький (1857–1936). Значну увагу дослідженню різних аспектів народного побуту приділяв мистецтвознавець та етнолог Вадим Щербаківський (1876–1957), який упродовж 1912–1922 рр. очолював археологічний відділ Природничо-історичного музею [14, с. 5–6]. На сьогодні у фондах ПКМВК зберігається близько 100 хусток фабричного виробу XVIII–XX ст.

Одним з основних питань, які постають перед дослідниками музейних раритетів, є встановлення джерела та часу надходження предметів до збірки. У цьому відношенні збережена до наших днів фондово-облікова документація ПКМВК виявилася малоінформативною. Довоєнна її частина втрачена, оскільки під час німецької окупації Полтави у 1943 р. будівля музею разом з колекціями, бібліотекою та науковим архівом була спалена [15, с. 116].

Бирки, нашиті на хустки, дають змогу встановити, що ці вироби походять з довоєнного музейного зібрання. Наприклад, у збережених інвентарних книгах Полтавського державного історико-краєзнавчого музею (назва ПКМВК у 1930–1940-х рр.) за 1939 р. під № 933 міститься наступний опис: «Платок турецький червоного, синього, зеленого, жовтого коліру. Посередині восьми кінцева фігурна зірка чорного коліру, на кінцях рослинний орнамент. Москва, II пол. XIX ст.» [16, с. 572–575].

Подальші пошуки наштовкують на дві вірогідні версії шляхів надходження досліджуваних музейних предметів до фондів закладу. По-перше, їх разом з іншими раритетами могли добути згадані вище дослідники кінця XIX – початку XX ст. під час численних етнографічних експедицій. По-друге, вони можуть бути частиною колекції, яку у 1906 р. передала до Природничо-історичного музею лубенська меценатка К.М. Скаржинська (1852–1932). Її зібрання нараховувало близько 20 тисяч предметів і спочатку розміщувалося у маєтку Круглик під Лубнами. Для оптимізації ознайомлення відвідувачів із старожитностями музей складався з двох великих збірних відділів: «чисто місцевий, малоросійський» та «загальний... – всієї іншої Росії та іноземних держав усього світу» [17, с. 93]. У «Каталозі зібрання археологічних та історичних старожитностей Катерини Миколаївни Скаржинської» укладач виділив окремий розділ «Великорусский этнографический», однак він не зберігся повністю, тому інформація про досліджувані головні убори відсутня [18, арк. 91].

Під час візуального аналізу хусток з музейної колекції складно не звернути увагу на пишність та барвистість орнаментальних композицій, якими вони оздоблені. Ці головні убори – яскраві зразки модних тенденцій XIX ст.

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. услід за Великобританією та Францією, де утвердився інтерес до орієнталізму, у Російській імперії набули популярності орнаментовані ткани вовняні шалі, які іноді називали «турецькими» або «кашмірськими». Оскільки виробництво таких хусток було дорогим та трудомістким, то поступово їх витіснили

шалі з вибіленим узором. Тому у другій половині XIX ст. цей яскравий текстильний виріб міцно увійшов у побут різних суспільних верств.

Дослідження хусток, відібраних для експонування на виставці «Дивовижний Схід», дозволило встановити точне місце та час виготовлення, тому що на їх зворотах є клейма. У музейному зібранні зберігаються два зразки продукції Фабрики Я. Лабзіна і В. Грязнова (ПКМВК 5713 Тк 895; ПКМВК 6297 Тк 1476) та один – Хустковибійчаної мануфактури А. Штефко (ПКМВК 5745 Тк 927). Варто зазначити, що не кожне музейне зібрання має хустки Фабрики Я. Лабзіна та В. Грязнова з клеймами [4, с. 4]. Завдяки фабричному маркуванню можемо встановити точну дату створення лише хустки з обліковими позначеннями ПКМВК 5713 Тк 895–1887 р. На двох інших текстильних виробках клейма збереглися гірше, тому відповідно до якості виконання, детальності розробки орнаментів та їх сюжетного наповнення вони були віднесені до 1870–1880-х рр. Саме в цей період у розробці узорів з'являються нові, квіткові мотиви, які гармонійно поєднуються зі східними орнаментами [4, с. 6].

Складні за формою та символікою візерунки, використані для оздоблення досліджуваних музейних предметів, мають східне походження: у свій час вони прославили кашмірські шалі (Кашмір – історичний регіон в Індії). Розглянемо їх детальніше. За тисячолітню історію у мистецтві Індії сформувалися універсальні мотиви, які давно перетворилися на класику, зустрічаються у будь-якому регіоні та повсюдно застосовуються у текстильному виробництві. До таких усталених художніх форм мистецтвознавці відносять тулсі (верхівка священної рослини базиліку), буті (бутон), тоті (птаха з пишних хвостом), корі (монетка), падма (лотос) [19, с. 422].

Найбільш характерний для хусток декоративний елемент – це «індійський огірок». Ця фігура, що нагадує зародок або краплю, має безліч назв – «турецький біб», «сльоза Аллаха», «індійський пальмовий листок», «перський кипарис», «туступі», «буті» тощо. В Ірані цей мотив уособлює побажання добробуту будинку. В Індії огірковим орнаментом, як символом родючості, до цього часу прикрашають весільне вбрання нареченої. Потрапивши до Європи на початку XIX ст., цей візерунок захопив увагу британських ткачів. Центром виготовлення недорогих жакардових тканин, що імітували аутентичні східні вироби, стало шотландське містечко Пейслі, подарувавши ще одну назву «турецькому бобу» – «пейслі/пейзлі» [20, с. 34]. Мотив буті виявився надзвичайно популярним – з'явилися творчі розробки теми, наприклад, контури «індійського огірка» почали заповнювати різнобарвними дрібними квіточками, що надавало всій композиції насиченості [19, с. 423]. Саме цей декоративний елемент у різних варіаціях зустрічаємо на кожному з досліджуваних текстильних виробів.

Запозиченим в орнаментиці кашмірських шалей є мотив міхрам, буквально «ніша в стіні, що вказує напрям на Мекку» [19, с. 426]. Цей арковий геометричний візерунок

вдало поєднується з іншими сюжетами і надає композиції просторову неоднорідність, глибину, що спостерігаємо на хустці з обліковими позначеннями ПКМВК 5713 Тк 895.

Французькі імітації кашмірських шалей не були виразними за своїм стилем. Однак вони поповнили скарбницю візерунків «французькою трояндою» – яскравою, багатопелюстковою, з переливами тонів одного кольору [19, с. 434]. Дві хустки з музейної колекції – ПКМВК 5745 Тк 927 ПКМВК 6297 Тк 1476 – декоровані яскравими трояндами. Виконані різними відтінками червоного, рожевого, зеленого кольорів, набиті на чорному тлі, вони створюють виключно сильний художній ефект.

Процес виготовлення вибійчаних хусток був складним і тривалим. Упродовж ХІХ – на початку ХХ ст. він здійснювався виключно вручну. На спеціально підготовану тканину накладали різьблені дерев'яні форми. Залежно від розміру хустки візерунок ділили на 4–24 частини. Спочатку відбивали контур малюнку, потім послідовно відтискали всі його кольори. Окремі хустки зі складними композиціями потребували до 400 прикладань дощок і мали багату кольорову гаму з 16 і більше барв. Потім виріб «визрівав», потрапляв під прес для висихання. Насамкінець майстриня обплітала краї хустки тороками [21, с. 7]. Зворотний бік хустки залишався неорнаментованим, але з технологічних причин виявлявся просякнутий фарбою, якою вкривали поле виробу.

Неодмінною умовою повноцінного наукового опрацювання музейних предметів є складання уніфікованих паспортів. Їх актуальність обумовлена тим фактом, що розглянуті речі відносяться до депаспортизованої частини музейної колекції і їх характеристики у сучасній фондово-обліковій документації неповні. Наприклад, відсутні записи про наявні клейма та виробників [22, с. 125–125; 129–130; 23, с. 49–50]. Нижче наводимо науковий опис, який підсумовує дослідження.

1. ПКМВК 5713 Тк 895. **Хустка**. Російська імперія, 1887 р. Фабрика Я. Лабзіна і В. Грязнова.

Класифікація: речовий.

Типологія: головні убори.

Матеріал: фабрична вовняна тканина.

Техніка: ручна вибійка, плетиво, фабричне виробництво.

Розміри: 153 x 153 см.

Опис: Хустка святкова. Фон чорний, візерунок багатобарвний у східному стилі. У центральній частині – чорна зірчаста фігура, утворена верхівками восьми «віял», заповнених пальметками, «пір'їнами» та видовженими «огірками». Широка червоно-вохриста кайма скомпонована з видовжених огірків, заповнених дрібними узорами, «віял» та пальмет. Кайма обведена гірляндою дрібних ніш міхраб, розділених вузькими орнаментальними смужками. Краї хустки обплетені тороками у вигляді сітки, що викінчуються короткими китицями. Колорит: червоно-вохриста, помаранчева, блідо-жовта, сіра, темно-сіня, чорна барви. Збереглася бирка: «933».

Клеймо: На зворотному боці чорною фарбою нанесене

фігурне клеймо-штамп: «ФАБРИКИ / 1887 / Я. ЛАБЗИНА».

Стан збереження: незначне загальне забруднення, плями, місцями втрачені або розірвані тороки.

2. ПКМВК 5745 Тк 927. **Хустка**. Російська імперія, 1870–1880-ті рр. Хустковибійчана мануфактура А. Штефко.

Класифікація: речовий.

Типологія: головні убори.

Матеріал: фабрична вовняна тканина.

Техніка: ручна вибійка, плетиво, фабричне виробництво.

Розміри: 150 x 150 см.

Опис: Хустка святкова. Фон чорний, візерунок багатобарвний зі східними мотивами. Середина гладко фарбована, по кутах – невеликі букети з троянд, дрібних п'ятипелюсткових квітів, листя та колосків, увінчані стилізованими «віялами». Широка червоно-вохриста кайма чітко структурована. По кутах розміщені букети з троянд, п'ятипелюсткових квітів, листя, що спираються на складну фігуру з «віял». По сторонах трикомпонентні композиції: у центрі – подібна до кутової, по боках від неї фігури з «огірків» та «віял», заповнених дрібними узорами. Зовнішня кайма – гладко фарбована чорна смужка. Краї хустки обплетені тороками у вигляді сітки, що викінчуються короткими китицями. Колорит: червоно-вохриста, рожева, помаранчева, жовта, зелена, фіолетова, чорна барви. Збереглася бирка: «932».

Клеймо: На зворотному боці чорною фарбою нанесене овальне клеймо-штамп: «ФАБРИКА / [нерозбірливо] / ШТЕФКО».

Стан збереження: незначне загальне забруднення, плями, розриви, місцями втрачені або розірвані тороки.

3. ПКМВК 6297 Тк 1476. **Хустка**. Російська імперія, 1870–1880-ті рр. Фабрика Я. Лабзіна і В. Грязнова.

Класифікація: речовий.

Типологія: головні убори.

Матеріал: фабрична вовняна тканина.

Техніка: ручна вибійка, плетиво, фабричне виробництво.

Розміри: 140 x 140 см.

Опис: Хустка святкова. Фон чорний, візерунок багатобарвний зі східними мотивами. У центральній частині – чорна зірчаста фігура, утворена пагонами, які тягнуться від чотирьох більших та чотирьох дрібніших букетів, орієнтованих від кутів та від сторін. Широка червоно-вохриста кайма розділена на арко- та серцеподібні чарунки гнучкими галузками та видовженими з дрібними візерунками «огірками». Вони заповнені букетами з троянд, тюльпанів, дрібних п'ятипелюсткових квітів, колосків, листя, які доповнені дрібними пальметками та «віялами», скомпонованими по три. Зовнішня кайма – гладко фарбована чорна смужка. Краї хустки обплетені тороками у вигляді сітки, що викінчуються короткими китицями. Колорит: червоно-вохриста, рожева, помаранчева, жовта, зелена, фіолетова, сіра, чорна барви. Збереглася бирка: «964».

Клеймо: На зворотному боці чорною фарбою нанесене фігурне клеймо-штамп: «ФАБРИКИ / [нерозбірливо] / Я. ЛАБЗИНА».

Стан збереження: незначне загальне забруднення, є плями, розриви, незначні осередки деструкції, місцями втрачені або розірвані тороки.

Досліджені жіночі головні убори презентують привабливі зразки модних тенденцій XIX ст. – захоплення екзотичним східним мистецтвом. Клейма, нанесені на зворотні боки хусток, повідомляють важливу інформацію щодо часу та місця створення музейних предметів. Орнаментальні композиції текстильних виробів трактовані пишно та соковито, переплетіння і плавні перетікання одних декоративних фігур у інші зачаровують, змушують пильно їх розглядати. Вигадливі візерунки характеризуються доцільним і витонченим підбором мотивів, продуманим поєднанням схематичності та натуралістичності, фітоморфності та геометричності. Святковості додає кольорова гама, одночасно насичена і вишукано підібрана, контраст між темним тлом і м'якими основними барвами доповнює художній ефект.

ПОСИЛАННЯ

1. Буличова В.В. Українські та російські хустки у колекції головних уборів Харківського історичного музею / В.В. Буличова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/1999/article.html?n=729>.
2. Поманицька О.В. Колекція Павловопосадських шалей Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна / О.В. Поманицька. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repin.in.ua/ru/collections/kollekciya-pavlovoposadskih-shaley>.
3. Толстухина Н.В., Полосинова Т.А. Павловопосадские платки и шали в собрании Сергиево-Посадского ГИХМЗ / Н.В. Толстухина, Т.А. Полосинова. – М.: Союз Дизайн, 2015. – 248 с.
4. Коллекция набивных шерстяных платков и шалей второй половины XIX – начала XX в. в собрании Владимиро-Суздальского музея-заповедника. Каталог коллекции тканей / Сост. Е.В. Антипина. – Владимир, 2010. – 48 с.
5. Красильникова Н. Платки и шали в собрании КБИАХМЗ / Н. Красильникова // Антиквариат. – 2014. – № 6 (117). – С. 50–59.
6. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців / О.Ю. Косміна. – Том I: Лісостеп та степ. – К.: Балтія-Друк, 2008. – 160 с.
7. Ніколаєва Т. Історія українського костюму / Т. Ніколаєва. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.
8. Стельмащук Г.Г. Традиційні головні убори українців / Г.Г. Стельмащук. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
9. Маслова Г.С. Народная одежда русских, украинцев и беларусов в XIX – начале XX вв. / Г.С. Маслова // Труды Института этнографии АН СССР. – М., 1956. – Т. XXXI. – С. 541–757.
10. Украинский народ в его прошлом и настоящем / Под ред. Ф.К. Волкова, М.С. Грушевского. – Т. 2. – Петроград: Тип. Т-ва «Общественная польза», 1916. – 710 с.
11. Степовой Н. Малорусская народная одежда / Н. Степовой // Киевская старина. – 1893. – № 5. – С. 272–284.
12. Аксаков И.С. Исследование о торговле на украинских ярмарках / И.С. Аксаков. – СПб.: Тип. Императорской Академии наук, 1858. – 384 с.
13. Полтавский земский естественно-исторический музей. – Полтава: Типо-литография Л. Фишера, 1892. – 26 с.
14. Збірник присвячений 35-річчю музею / Під ред. В. Бендерівського, Я. Риженка, М. Гавриленка. – Том. 1. – Полтава: Полтава-Поліграф, 1928. – 294 с.
15. Стадник С.М. Музей у роки Великої Вітчизняної війни / С.М. Стадник // Полтавський краєзнавчий: сторінки історії та колекції. Зб. наук. праць. – Полтава, 1991. – С. 115–117.
16. Інвентарна книга Полтавського державного історико-краєзнавчого музею. Розпочата в 1939 р. – № 1. – 600 с.
17. Ванцак Б.С., Супруненко О.Б. Подвижники українського музейництва / Б.С. Ванцак, О.Б. Супруненко. – Полтава, 1995. – 136 с.
18. Каталог собрания Археологических и исторических древностей Екатерины Николаевны Скаржинской / Сост. А.П. Зосимович; Под ред. В.Б. Антоновича. – К.-Лубны, 1891–1892 // ДАПО, ф. 222, оп. 1, спр. 2, 125 ар.
19. Успенская Е.Н. Индийская предыстория русского кашемирового полушалка / Е.Н. Успенская // Европейское культурное

пространство в коллекциях Музея антропологии и этнографии: сборник статей. – Т. 58. – Санкт-Петербург: МАЭ РАН, 2013. – 469 с.

20. Чешкова А. История трансформации восточных орнаментов / А. Чешкова // Директор. – 2015. – № 12. – С. 34–37.

21. Арсеньева Е.В. Русские платки и шали / Е.В. Арсеньева. – М.: Внешторгиздат, 1980. – 32 с.

22. Інвентарна книга Полтавського краєзнавчого музею. Група зберігання «Тканини». – Розпочата у 1948 р. – Тк-1. – 182 с.

23. Інвентарна книга Полтавського краєзнавчого музею. Група зберігання «Тканини». – Розпочата у 1948 р. – Тк-2. – 192 с.

Старченко В.И., Сулима О.С. Восточные влияния

В статье анализируются набойные платки XIX в. с восточными орнаментальными мотивами, хранящиеся в фондах Полтавского краеведческого музея имени Василия Кричевского. Приведено научное описание предметов группы хранения «Ткани» подгруппы «Головные уборы».

Ключевые слова: головной убор, платок, восточные орнаменты, набойка, Полтавский краеведческий музей имени Василия Кричевского.

Starchenko V.I., Sulyma O.S. Oriental Inspirations

Made of printed cloth kerchiefs dated to the 19th century with oriental ornamental motives in the Vasyl Krychevskyi Poltava Local Lore Museum funds are analyzed in the article. Scientific description of storage group “Fabrics” sub-group “Head-dress” objects is given.

Key words: head-dress, kerchief, oriental ornaments, made of printed cloth, the Vasyl Krychevskyi Poltava Local Lore Museum.

26.02.2018 р.

УДК 069(37.115)(477): 004.031.42

О.В. Онопрієнко

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ГЛУХІВСЬКИЙ МІСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»

У статті розкривається культурно-освітня робота музею з різновіковою дитячою аудиторією на засадах музейної педагогіки, де поряд з традиційними автор описує і аналізує інноваційні форми комунікації закладу зі своїми відвідувачами.

Ключові слова: комунальний заклад «Глухівський міський краєзнавчий музей», музейна педагогіка, інтерактивність, культурно-освітня робота, дитяча аудиторія.

Музей у сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні – це науково-просвітницький, освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічних професійних, широкі науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього. Таке розуміння його ролі і місця в останні десятиліття зробило актуальним сприйняття музею як цілісного соціального